

Web 2.0 huszonhárom lépésben

Az ausztrál *Eith Cowan Egyetem* (*Edith Cowan University = ECU*) könyvtára 2007 áprilisában elkezdett egy projektet, amelynek az volt a célja, hogy felkészítse személyzetét a Web 2.0 technológiák befogadására és alkalmazására. A vezetők tisztában voltak a Web 2.0 lehetőségeivel, és volt már némi jártasságuk a Web 2.0-ás szolgáltatásokban. A személyzet nagy része azonban semmit sem tudott az új technológiákról, így nyilvánvaló volt, hogy szükség van valamiféle felkészítésre, képzésre.

A vezető beosztású könyvtárosok és a projektvezetők (utóbbiak az esettanulmány szerzői) bizakodva vágtak bele a projektbe gondolván, hogy a Web 2.0 technológiák jelentik a „következő nagy dobást” az egyetemi könyvtárakban, mert ezek a közösségi hálók új lehetőségeket nyújtanak a könyvtár ügyfeleinek információellátásában és a szolgáltatások terén. Első lépésként megvizsgálták az elérhető tananyagokat. Úgy döntöttek, hogy a *Learning 2.0* program a lehetséges jó választás, de érezték, hogy ezt át kell dolgozni a helyi viszonyokra. A program kilenc héten át 23 lépésben zajlott.

A Web 2.0 meghatározása

A „Web 2.0” kifejezést *Tim O'Reilly* a számítástechnikai piac 2001-es összeomlását követő új generációs webszoftverek tervezési mintáinak és üzleti modelljeinek leírására alkotta 2004-ben. Mindamellett ez a gazdasági meghatározás nem foglalja magában a technológiákhoz és a használói szokásokhoz kapcsolódó jelentésrétegeket.

Egyesek számára a Web 2.0 a World Wide Web megteremtőjének, *Tim Berners-Leenek* a globális kollaboratív információs térről szóló víziójának a beteljesítését jelenti. Másoknak a Web 2.0 azonos a technológiák olyan csoportjaival, mint például a blogok, a wikik, a podcastok, az RSS csatornák stb., amelyekkel bárki képes szerkeszteni és hoz-

záadni tartalmakat, közösségi hálózatos webkörnyezetet alkotva.

A Web 2.0 technológia klasszikus példája a *Wikipedia* online enciklopédia, mint amely az együttműködést és a közösségi hálózathasználatot hangsúlyozza, és amellyel a használók kapcsolatba lépnek, hogy tartalmakat hozzanak létre. Íme néhány további technológia, amelyek jól példázzák a Web 2.0-ba való váltást:

- *blog (web log)* – weboldal, amelynek a bejegyzései időrendben íródnak és általában fordított időrendben jelennek meg;
- *wiki* – számítógépes szoftvertípus, amely lehetővé teszi a használóknak, hogy könnyen alkossanak, szerkesszenek és linkeljenek weboldalakat;
- *RSS (Really Simple Syndication)* – a webes „feed” formátumok egyik családja, amelyet arra használnak, hogy gyakran frissített tartalmakat publikáljanak – az RSS lehetővé teszi, hogy a használók automatikusan tartsanak lépést kedvenc weblapjaikkal;
- *podcast* – digitális médiafájlok vagy ezek összekapcsolt gyűjteményei, melyeket „feed”-ek segítségével terjesztenek az interneten, hordozható eszközökön vagy személyi számítógépeken való lejátszáshoz.

A Web 2.0 és a könyvtárak

A projektvezetők egyik első feladata annak a felmérése volt, hogy a Web 2.0 technológiákat miként kezdték használni a könyvtárak szerte a nyugati világban. A Web 2.0-nak nevezett következő generációs web azzal kecsegtet, hogy a web életmóddá válhat. A web a pusztán csak önmagukban létező oldalaktól és keresőmotoroktól elmozdul afelé, hogy megosztott hálózati tér legyen, ami ösztönzi a munkát, a kutatást, az oktatást, a szórakozást és a közösségi tevékenységeket, vagyis lényegében mindazt, amivel az emberek foglalkoznak.

Amit most Web 1.0-nak neveznek, annak hihetetlen befolyása volt a könyvtári szolgáltatásokra. Úgy tűnik, hogy a Web 2.0-ás technológiáknak még nagyobb lesz a hatásuk.

A netnemzedék

Amikor a Web 2.0-ás technológiák egyetemi könyvtárakra gyakorolt hatásáról esik szó, fontos figyelembe venni az új és az eljövendő használók profilját; ezeket a használókat úgy nevezik, hogy „a netgeneráció”, „az ezredfordulósok”, vagy a „digitális bennszülöttek”.

Gardner és *Eng* az egyetemisták könyvtárhasználatáról készült vizsgálata szerint négy alapvető jellegzetessége van a netgenerációnak:

- igényli a minőségi oktatási lehetőségeket;
- szüksége van a technológia és a kutatás testreszabására;
- szüksége van a technológiák tanulásba történő integrációjára, és
- az új közlésmódok használatára.

Könyvtár 2.0

A Web 2.0 technológiák számos kihívást jelentenek a könyvtáraknak. Különböző fórumokon zajlottak le viták arról, hogy ezek a technológiák miként változtathatják meg a könyvtárakat. A könyvtári gyakorlatban manapság már közkeletű „könyvtár 2.0” kifejezést először *Michael Casey* használta „Library Crunch” nevű blogjában.

Sok könyvtáros úgy találta, hogy a Web 2.0 közösségi technológiák jó lehetőségeket nyújthatnak a személyzet tudásának fejlesztésére és a könyvtárhasználók bevonására. A cikk szerzőit mint projektvezetőket azzal bízták meg, hogy megbirkózzanak a Web 2.0 kihívással az ECU-n: először összegyűjtötték az összes idevágó szakirodalmat, majd stratégiát terveztek könyvtáruk számára. Ez volt az ECU könyvtárának első lépése a 2.0 „státusz” elnyeréséhez vezető úton.

Az Edith Cowan Egyetemi Könyvtárról

Az ECU Könyvtár teljes körű szolgáltatást nyújt mind a négy telephelyén. A négy könyvtár saját kampusza közösségi központjává fejlődött: nyomtatott és online gyűjteményeket, hallgatói tanulótereket, wifi hálózatot, zsbongókat, helybeni segítséget, e-laborokat, könyvesboltot és kávézót kínál használóinak. Az ebben az évben nyílt, díjnyertes *Joondalup Campus* könyvtára tükrözi ezt az ideált,

és a már korábban létező többi könyvtáráépület is ugyanezen az úton újul meg. A könyvtár fizikai terei már most 21. századiak, de még dolgozni kell egy 21. századi online közösségi tanulótér kiépítésén is.

A technológiában jártas hallgatók ellátásának a középpontjában az online szolgáltatások állnak a könyvtári adatbázisok, elektronikus folyóiratok és elektronikus könyvek széles gyűjteményével, egy „Kérdezze a könyvtárost” elektronikus referenzszolgálattal, illetve 2006-ban elkezdtek podcastokat is fejleszteni. Így már a könyvtár megfelelően felkészült arra, hogy beillesse a Web 2.0 technológiákat a szolgáltatásaiba.

A könyvtári stratégiai terv 2007 januári vitájában a könyvtári vezetés a Web 2.0-es eszközök megismerését nagyon fontosnak ítélte és eldöntött kérdésnek tekintette, hogy a dolgozókat meg kell tanítani ezeknek az új technikáknak a használatára.

Érvek a Learning 2.0 mellett

Adott volt a könyvtár elhatározása a Web 2.0 technológiák megismerésére. Szükség volt tehát arra, hogy kialakítsanak egy tudásbázist a könyvtári alkalmazottak számára. Olyan tájékozott dolgozók kellene, akik be tudnak kapcsolódni a könyvtár jövőjének tervezésébe, illetve akik segíteni tudnak a könyvtárhasználóknak abban, hogy hogyan alkalmazzák a Web 2.0-ás eszközöket a tanulásban és az oktatásban.

Felmerült a kérdés, hogy mi a legjobb Web 2.0 oktatóprogram az ECU könyvtári munkatársak kiképzéséhez? Egy több kampuszal rendelkező egyetemen összehozni a könyvtári személyzetet egy személyes részvételt igénylő tréningre logisztikai kihívást jelentett, így egy rugalmas, webalapú program tűnt a legjobb lehetőségnek. Az ECU könyvtárosainak látókörébe került a *Learning 2.0* nevű tananyag, egy a Victoria állambeli *Yarra Plenty* könyvtárról szóló cikkben; ez volt az első olyan közkönyvtár, ahol elkezdtek és végrehajtottak egy ilyen programot.

A fenti cikkből kiderült, hogy a Learning 2.0-át 2006 augusztusában *Helene Blowers*, az Észak-Karolinában lévő *Charlotte és Mecklenburg Megyei Közkönyvtár (Public Library of Charlotte and Mecklenburg County = PLCMC)* olvasószolgálatának műszaki vezetője fejlesztette ki.

Blowerst viszont *Stephen Abram*, a SirsiDynix fejlesztési alelnökének egyik cikke ihlette meg, amelyben Abram 43 *dolgot* körvonalazott, amelyeket meg kellene tanulni az új technológiákról. Abram 43 tételét Blowers átalakította 23 tétellé: ez a Learning 2.0. A Learning 2.0 program Creative Commons licenc alatt jelent meg, így ezek a tartalmak szabadon hozzáférhetők bárki számára. A 23 eredeti gyakorlat tartalma megtalálható a PLCMC Learning 2.0 blogján. Úgy tűnt, hogy a Learning 2.0 alkalmazható az ECU elvárásaihoz.

Az ECU programvezetői elhatározták, hogy először egy kísérleti tanfolyamot tartanak, így 2007 áprilisában önkénteseket kértek fel erre a feladatra, és nem okozott különösebb problémát, hogy hat lelkes munkatársat találjanak. A próbacsoport tagjai a könyvtár összes részlegéből érkeztek. A kísérlet alapcélja az volt, hogy teszteljék a program informatikai követelményeit, és lássák, hogy vajon többször kell-e emiatt a számítóközpont már így is eléggé leterhelt ügyfélszolgálatához fordulni. Az ECU próbacsoportja azt tesztelte, hogy ez a tananyag mennyire állja meg a helyét egyetemi környezetben, tekintve, hogy eredetileg egy közönyvtárban készült.

Learning 2.0 az ECU-n

A legtöbb könyvtár a Learning 2.0 tananyagok közzétételére egy központi blogot használt, és az ECU is emellett döntött, holott kezdetben felmerült egy honlap, illetve egy wiki is a blog alternatívájaként.

A Learning 2.0 blog létrehozására az ingyenes *Blogger* (Google) oldalt használták. Egy olyan nyilvános blogoldal, mint a *Blogger* használatának az az előnye, hogy több kész sablonja van, és semmiféle HTML szakértelem nem kell a blog létrehozásához.

Az ECU-n lezajlott kísérletben 23 tanulási tevékenységet mutattak be kilenc hét alatt. (A 23 tevékenység teljes listája a függelékben található.)

A program blogjához minden héten hozzáadtak egy új bejegyzést, és abban részletezték az adott hét követelményeit. A gyakorlatok tartalmazták a blogolást, az RSS-t, a közösségi címkézést, a wikiket, a podcastokat, az olyan videó- és képmegosztó oldalakat, mint a YouTube és a Flickr. A tanfolyam második hetében minden résztvevő létrehozta a saját blogját, amelyeket a fő tanfolyami bloghoz linkeltek.

Minden hét gyakorlata tartalmazott szakirodalmi olvasmányokat és gyakorlati példákat, valamint lehetőséget adtak a tagoknak arra, hogy használják vagy létrehozzák az adott technológiát, és észrevételeket tegyenek róla. A résztvevők elvégezték az előírt heti tevékenységeket, és bejegyezték előrehaladásukat saját blogjaikba. A próbacsoport tagjait arra bátorították, hogy kommenteket írjanak a többiek blogbejegyzéseire többek között azért, hogy megerősödjön a közösségi interakció, amely segítette a csoportot online módon összehozni. Elleneztek az e-mail használatát, és arra kérték a csoportot, hogy csak a blog kommentálásának lehetőségével éljenek.

A Learning 2.0 elsajátításának az értékelése

A Blowers által jegyzett program nem tipikus tananyag, hanem a tanuláshoz a *felfedező* megközelítést használja. A „23 dolog” gyakorlatait végezve a résztvevők képesek lettek arra, hogy felfedezzék a Web 2.0 technológiák jellegzetességeit.

Tudomásunk szerint hivatalosan még nem értékelték a Learning 2.0 programot. Mindenesetre figyelemre méltóan nagy arányban használták már világszerte a könyvtárakban ezt a programot, és ezt egyfajta „jóváhagyásnak” tekinthetjük. A Learning 2.0 tanfolyamot – főleg az USA-ban – elvégző lelkes munkatársaktól érkező elismerések a könyvtári blogszférában megtalálhatók.

Felnőttoktatási elvek

Az ECU-n tartott próbatanfolyam kilenc hete alatt mindenekelőtt abból a szempontból értékelték a Learning 2.0-át, hogy hogyan tudnak vele belemerülni a résztvevők a Web 2.0 világába, de hasznosnak tartották azt is megvizsgálni, hogy mennyire követi a felnőttoktatásra vonatkozó alapelveket. *Malcolm Knowles* az andragógiai koncepciójának kifejtésekor (1984) így jellemezte a felnőtt tanulókat: önmagukat irányítják élettapasztalataik alapján, készek tanulni a társadalmi helyzetükkel összhangban levő módszerekkel problémaorientált módon, és belső motivációjuk van a tanulásra. Úgy ítélték meg, hogy a Learning 2.0 program megerősíti ezeket az elveket. Egyrészt, mert rugalmas és képessé teszi a résztvevőket arra, hogy meghatározzák saját tanulási céljaikat; másrészt pedig, mert a program konkrét feladatokat ad nekik és arra bátorítja őket, hogy együttműködjenek a többiekkel.

A tanulók autonómok lehetnek, mert nem minden feladat kötelező, és a résztvevők a saját ütemükben haladhatnak. Elmélyedhetnek olyan technikákban, amelyek a saját ismereteikhez kötődnek: például egy fotózásban jártas munkatárs a Flickr alkalmazásokban, mialatt mások csak nagyjából tekintik át ezeket.

A Learning 2.0 program több tanulási stílust támogat, és különféle médiát használ. A heti gyakorlatok tartalmazhattak podcastot, videót, és ezek használatára gyakorlati példákat, valamint olvasnivalókat a szakirodalomból. A program lehetőséget nyújtott arra, hogy a résztvevők az új technológiák tartalmának keverésével mashup-okat használjanak vagy hozzanak létre.

Fókuszcsoportos vizsgálat

Az ECU-ban a Learning 2.0 befejezésekor fókuszcsoport találkozót tartottak. A próbacsoport tagjai a program tartalmáról, felépítéséről és hasznosságáról, illetve a tanulás hatékonyságáról szóló kérdésekre válaszoltak a következő kérdések alapján:

- Az ECU Könyvtári Learning 2.0 program elérte-e azt a kitűzött célját, hogy fejlessze a személyzetet a Web 2.0 megértésében?
- Ezek után Ön képesnek érzi-e magát arra, hogy részt vegyen a könyvtár eredményes Web 2.0-ás megjelenítésében?
- Miként használhatják a hallgatók ezeket a technológiákat a könyvtár online környezetének részeként?
- Ajánlaná a Learning 2.0 programot más munkatársak számára is?

A feltett kérdésekre a próbacsoporttól érkező válaszok pozitívak voltak. A munkatársak arról számoltak be, hogy most már van első kézből származó tapasztalatuk a blogolásról és most mélyedtek először olyan dolgokban, mint a Second Life, a Flickr és a YouTube. Jobban tisztában vannak azzal, hogy mi zajlik a tágabb könyvtári világban, és hogy az emberek miként alkalmazzák a közösségi hálózati technológiákat. A próbacsoport összes tagja 30 és 50 év közötti volt; úgy érezték, hogy most már jobban megértik azokat az új módokat, amelyek összekapcsolják a netgenerációt a könyvtárral és az egyetemmel. A próbacsoport szerint ez a program hasznos egy felsőoktatási könyvtár számára, és javasolta a részvétel kiterjesztését a könyvtár többi munkatársára is.

A próbacsoport tagjainak viselkedése a kilenches tanfolyam alatt bebizonyította, hogy a tanulás

hatásosabb, amikor az elképzeléseket közösségi kontextusban meg lehet osztani. A blogok és a wikik által generált interaktivitás nagyban segítette a csoportos tanulást. A fókuszcsoport tagjai a program alatt úgy találták, hogy a bloggerek „tanulmányosak” voltak, néhányan azt mondták, hogy sokat tanultak a csoport többi tagjával folytatott beszélgetésekből, és a többiek blogjaiból vettek át ötleteket arról, hogy miként kellene megoldani és továbbfejleszteni a dolgokat. A kilenc hét ugyanakkor túl kevés volt, ilyen tempó mellett a résztvevők nem tudtak rendszeresen elmélyülni a részletekben, és egyes új eszközök fontosságát és jelentőségét csak a program befejezése után kezdték felismerni.

A Web 2.0 munkahelyi integrációja

A személyzet most már több Web 2.0 alkalmazást is láthat a könyvtáron belül. Például már az RSS és a közösségi címkézés új technológiai működnek a minőségében feljavított könyvtári OPAC-ban. Több folyóirat-adatbázisból és számos külső időszaki kiadványból, illetve weboldalról szolgáltatnak RSS-eket. A személyzet – mialatt végigcsinálta a Learning 2.0 kurzust – betekintést nyert ezekbe az új technológiákba. A tanultak napi munkába történő integrációja most zajlik.

Az ECU Könyvtár személyzete nagyra értékelte, hogy megtanulhatta az új technológiákat. A könyvtár most már adoptál néhányat ezekből az interaktív megoldásokból, hogy megszólítsa az egyetemi hallgatókat.

A Web 2.0-ás szolgáltatások melletti elkötelezettség elvét az ECU könyvtárának alábbi kezdeményezései támasztják alá:

- egy belső használatú blogban zajlik a jelenlegi Web OPAC felülvizsgálatával kapcsolatos információcsere;
- kommunikációs eszközként egy könyvtári blogot fejlesztettek ki az ügyfelek számára;
- egy wikit kezdtek el használni a legújabb könyvtári témák megtárgyalására;
- a Del.icio.us közösségi oldalon át osztják meg webes könyvjelzőiket az egyes könyvtári munkacsoportok;
- elkezdtek kiterjeszteni podcastok választékát;
- Camtasia-t használnak „információs műveltség/írásstudás” terjesztésére;
- népszerűsítik a felhasználók között az RSS hírcsatornáikat, amelyek „riasztásokat” küldenek az adatbázisok változásairól.

A program sikeres lebonyolítása megnövelte a könyvtár presztízsét: most már úgy tekintenek rájuk az egyetemen, mint akik vezető szerepet játszanak a új technológiák alkalmazásában. Az egyetem továbbképzési részlege egy hasonló

program szervezésén gondolkodik a tudományos munkatársak számára is. (A szerzők a közeljövőben publikálni fognak egy cikket az ECU Learning 2.0 programjának második fázisáról.)

Függelék: 23 lépés a Web 2.0 technológiák elsajátítására (*eculibrary-23things.blogspot.com*)

1. Olvass a Web 2.0-ról és a Learning 2.0-ról!
2. Hozz létre egy Gmail fiókot a Bloggeren!
3. Hozd létre a blogodat a Bloggeren és írd meg egy bejegyzést!
4. Regisztráld a blogodat a könyvtári intraneten!
5. Tanulj az RSS hírcsatornákról és hozd létre a saját hírolvasó fiókot a Bloglines-on!
6. Telepíts néhány könyvtári RSS feedet!
7. Hozz létre egy RSS feedet valamelyik könyvtári folyóirat adatbázisból (vagy könyvtári e-folyóiratból) a Bloglines olvasódba!
8. Olvass a wikiről!
9. Írd meg egy címszót az ECU Learning 2.0 wikibe a Blackboardon!
10. Tegyél pár digitális fényképet a blogodra. Kérj kölcsön hozzá egy kamerát!
11. Fedezd fel a Flickr-t és tanulmányozd ezt a népszerű képmegosztó oldalt!
12. Szórakozz kicsit a Flickr-rel, fedezz fel pár mashup alkalmazást és partneroldalt, és csinálj velük néhány saját „remix”-et!
13. Nézd meg a könyvtár „Csak kétszer élsz” („You Only Live Twice”) DVD-jét, vagyis az ABC Four Corners műsorát a Second Life-ről és a virtuális világokról!
14. Nézd meg az ABC Four Corners weboldalon a műsor kiegészítő anyagait!
15. Írd meg egy bejegyzést a blogodba arról, hogy milyen hatása lehet a könyvtárakra a Second Life-nak, már ha úgy gondolsz, hogy lehet!

16. Tanulmányozd a címkézést és fedezd fel a delicious.com-ot (közösségi könyvjelző gyűjtőhely)!
17. Fedezd fel a Technokratit és tanulmányozd, hogy hogyan használhatók a blogbejegyzések címkéi!
18. Olvass el pár írást az Endnote cikkgyűjteményünkben a Web 2.0-ról és a könyvtárak jövőjéről!
19. Fedezd fel a YouTube-ot és néhány olyan más oldalt, amelyek lehetővé teszik a felhasználóknak, hogy feltöltsék és megosszák a videóikat!
20. Hallgass meg néhány podcastot a Podcasting@ECU oldalon, és amit megtanultál, tedd fel a blogodra!
21. Fedezz fel néhány jó ausztrál könyvtári podcastot!
22. Válassz ki néhány oldalt a Web 2.0 Awards díjazottak listájáról, szórakozz el kicsit velük, és blogolj róluk!
23. Írd meg egy bejegyzésben a blogodon, hogy mit gondolsz a Learning 2.0 programról!

/GROSS, Julia – LESLIE, Lyn: Twenty-three steps to learning Web 2.0 technologies in an academic library. = The Electronic Library, 26. köt. 6. sz. 2008. p. 790–802./

(Kukor Ferenc)